

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“ – БИТОЛА
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ – КИЧЕВО

Меѓународно право и меѓународна политика

ПОСЛЕДИЦИТЕ ОД ДОЦНЕЊЕТО СО ЧЛЕНСТВОТО НА
ЗЕМЈИТЕ ОД ЗАПАДЕН БАЛКАН ВО ЕУ

докторски проект

Кандидат:

м-р Гани Рашити (докторанд)

Ментор:

проф. д-р Александар Јовановски

Тетово, септември, 2025

СОДРЖИНА

Апстракт	5
Кратенки	5
Вовед	6
1. Процес на ЕУ-интеграција	7
1.1. Копенхашки критериуми	7
2. Методолошки пристап	8
3. Хипотетска рамка	9
4. Историски развој	11
5. Контекстот на Западниот Балкан	11
5.1 Проширувањето и Западен Балкан	11
5.2. Европската перспектива на регионот	11
5.3. Држави и статуси	12
5.4. Клучни предизвици	12
5.5. Клучни примери	12
5.6. Состојба во регионот	13
6. Причини за евроскептицизмот	14
6.1. Проширување замор („enlargement fatigue“)	14
6.2. Економски и социјални загрижености	14
6.3. Политички мотиви	14
6.4. Геополитички фактори	14
7. Надворешни влијанија	15
7.2. Русија	15
7.2. Кина	15
7.3. Турција	15
8. Стратешко значење	15
8.1. Клучни аспекти на стратешкото значење	16
9. Политички последици	17
9.1. Намалена доверба во европскиот проект	17
9.2. Политичка нестабилност	17
9.3. Намалена реформска мотивација	17

9.4. Регионални последици	17
10. Економски последици	18
10.1. Ограничен пристап до пазарот	18
10.2. Намалена странска директна инвестиција.....	18
10.3. Емиграција на квалификувана работна сила	18
10.4. Ограничен развој на инфраструктурата и институциите	19
11. Геополитички последици	19
11.1. Засилено влијание на трети актери	19
11.1.1. Русија	19
11.1.2. Кина	19
11.1.3. Турција	19
11.1.4. Намалена стратешка позиција на ЕУ	19
11.2. Регионална нестабилност.....	20
12. Општествени последици	20
12.1. Разочараност и евроскептицизам меѓу граѓаните	20
12.2. Миграција на младите	20
12.3. Слабење на демократските вредности	21
12.4. Социјални и културни тензии	21
13. Заклучок	22
14. Изјава на благодарност	23
15. Библиографија.....	24

**ПОСЛЕДИЦИТЕ ОД ДОЦНЕЊЕТО НА ЧЛЕНСТВОТО НА ЗЕМЈИТЕ ОД
ЗАПАДЕН БАЛКАН ВО ЕУ**

М-р Гани Рашити

Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола, Правен Факултет – Кичево
ORCID: 0009-0003-8094-2531
ganirashiti@hotmail.com

Проф. д-р Александар Јовановски

Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола, Правен Факултет – Кичево
ORCID: 0000-0001-7413-8537

aleksandar.jovanoski@uklo.edu.mk

Апстракт

Доцнењето на членството на земјите од Западен Балкан во Европската Унија (ЕУ) има значајни и мултидимензионални последици, кои се одразуваат на политичките, економските, општествените и геополитичките аспекти на регионот. Оваа студија ги анализира главните фактори кои ја забавуваат интеграцијата, како што се нерешените билатерални спорови, слабото владеење на правото, корупцијата и евраоскептицизмот во самата ЕУ.

Резултатите покажуваат дека доцнењето создава политичка нестабилност, разочараност кај граѓаните, ограничен економски раст, емиграција на квалификувана работна сила, и ја ослабува регионалната стабилност. Истовремено, геополитичките влијанија на трети актери, како Русија, Кина и Турција, дополнително ја комплицираат европската агенда во регионот.

Заклучокот нагласува дека за да се надминат овие предизвици, потребна е кредибилна, континуирана и стратешки јасна европска перспектива, која ќе ја зајакне довербата на граѓаните, ќе ги мотивира реформите и ќе го зајакне стратешкото влијание на ЕУ во Западен Балкан.

Клучни зборови: Западен Балкан, Европска Унија, Интеграција.

Кратенки

- **ЕУ** – Европска Унија
- **НАТО** – Северноатлантска алијанса
- **СДИ** – Странски директни инвестиции
- **СБ** – Светска банка
- **ММФ** – Меѓународен монетарен фонд
- **ОБСЕ** – Организација за безбедност и соработка во Европа
- **ООН** – Обединети нации
- **ЦПИ** – Индекс на перцепција на корупција (Corruption Perceptions Index)
- **ФХ** – Freedom House

Вовед

Процесот на проширување на Европската Унија (ЕУ) претставува еден од најважните механизми за обезбедување стабилност, мир и економски развој во Европа. По завршувањето на Студената војна, проширувањето кон земјите од Централна и Источна Европа покажа дека интеграцијата може да има значајно влијание врз демократизацијата, владеењето на правото и економскиот развој. Во тој контекст, Западен Балкан има стратешко значење како регион со историски, политички и геополитички предизвици.

Земјите од Западен Балкан се соочуваат со бројни предизвици во процесот на интеграција во ЕУ, меѓу кои најзначајни се нерешените билатерални спорови, слабото владеење на правото, високата корупција, политичката нестабилност и влијанието на трети актери. Доцнењето на членството не само што ја одолговлекува европската перспектива на овие земји, туку има и директни политички, економски, општествени и геополитички последици.

Целта на овој докторски проект е да ги анализира последиците од доцнењето на членството на земјите од Западен Балкан во Европската Унија, да ги идентификува клучните фактори кои го забавуваат процесот и да го оцени стратешкото значење на интеграцијата за регионот и за самата ЕУ. Работата се фокусира на повеќедимензионален пристап, разгледувајќи политички, економски, општествени и геополитички аспекти, со цел да се добие целосна слика за последиците од застојот во евроинтеграцијата.

Во контекст на теоретското и практичното значење, оваа работа ќе помогне во подобро разбирање на комплексноста на евроинтеграцијата на Западен Балкан и ќе понуди препораки за олеснување на процесот, со цел да се зајакне стабилноста, економскиот развој и демократските институции во регионот.

1. Процес на ЕУ-интеграција

Процесот на проширување на Европската Унија (ЕУ) претставува еден од клучните двигатели на политичката, економската и општествената трансформација на земјите од Западен Балкан. И покрај тоа што уште во 2003 година, на Самитот во Солун, земјите од регионот добија јасна европска перспектива, процесот на нивна интеграција се одвива бавно и со бројни политички, институционални и економски пречки ([Conclusions, 2006](#)) ([Bunse, 2004](#); [Van Meurs, 2003](#); [Venxha, 2024](#)).

Проширувањето на Европската Унија (ЕУ) претставува еден од најзначајните механизми за обезбедување стабилност, мир и економски развој на европскиот континент. Од своето формирање како Европска економска заедница (ЕЕЗ) во 1957 година со шест основачки држави (Франција, Германија, Италија, Белгија, Холандија и Луксембург), Унијата прерасна во заедница од 28 земји членки ([Emerson and Blockmans, 2023](#)). Секоја рунда на проширување беше условена со исполнување конкретни критериуми и имаше силно политичко и економско значење за континентот.

1.1. Копенхашки критериуми

Клучна рамка за пристапување во ЕУ се т.н. **Копенхашки критериуми** (1993) ([Kuijpers, 1993](#); [Kochenov, 2004](#); [Rezler, 2010](#)), кои предвидуваат дека секоја земја кандидат треба:

- Да обезбеди стабилни институции кои гарантираат демократија, владеење на правото, човекови права и заштита на малцинствата.
- Да има функционална пазарна економија и способност да ја издржи конкурентската динамика на внатрешниот пазар.
- Да ја прифати и спроведува целокупната правна рамка на ЕУ – **acquis communautaire**.

2. Методолошки пристап

Согласно предметот на истражување и хипотетскиот систем во истражувањето ќе биде користена **анализа на содржина** и **анализа на правните документи** како главни аналитичко-синтетички алатки. Како дополнителен инструмент се предвидени серија нестандардизирани интервјуа со главните политички авторитети од регионот. Тргувајќи од општото кон посебното (дедукција) истражувањето има за цел преку анализата на позначајните документи кои произлегоа од иницијативите Отворен Балкан и Берлински процес да проникне во духот на целиот овој евроинтеграциски процес на земјите од Западен Балкан и да ги анализира евентуалните одредби и клаузули кои одредена земја ја ставаат во неповолна или критична позиција. Односно како што наведува Радомир Лукиќ правните документи можат преку јазично толкување да ги утврдат правните норми, но потполното разбирање на правните норми настанува тогаш кога на јазичкото толкување ќе му се придружи и логичкото толкување, бидејќи правниот јазик (или јазикот на правните норми) е логички јазик и како таков е значително и квалитативно различен од другите видови на јазици (поетски, религиозен, уметнички и сл.) (Лукиќ, 1995:127). Што се однесува до очекуваните подароци од нестандардизираните интервјуа, од нив се очекува да го разјаснат политичкиот амбиент во кој тече процесот на приближување на земјите од Западен Балкан кон ЕУ и да укажат на пропуштените можности и личните искуства на клучните актери во процесите во изминативе неколку години.

3. Хипотетска рамка

Како главна и носечка хипотеза на истражувањето ја нудиме следнава:

Недостигот на соодветна посветеност на политичките елити на земјите од Западен Балкан во исполнувањето на стандардите и критериумите за членство во ЕУ, само по себе носи потенцијал за одолговлекување на процесот на зачленување и ризикува дополнително комплицирање на внатрешните и регионалните односи.

Како посебни хипотези се наведени следниве:

Различниот третман и промената на методологијата на Европската Унија за пристапување во полноправно членство, влијае врз квалитетот и брзината на евроинтеграциите кај секоја земја аспиратка од регионот.

Нерешените прашања помеѓу земјите од регионот (државни членки и држави аспиратки) предзвикуваат сериозни препреки во процесот на евроинтеграција и ги обременуваат меѓусебните односи.

Долгиот процес на пристапување кон Унијата кај одредени членки – поточно кај нивните граѓани создаваат синдром на измореност кој не влијае благопријатно на процесот на евроинтеграција.

Кадровската недоекипираност и институционалната незаокруженост се појавуваат како сериозни пречки во процесот на евроинтеграцијата.

Регионалните соработки (пред сè економски) се појавуваат како меч со две острици за евроинтеграциските процеси кај некои од земјите аспиратки од западниот Балкан.

Земјите од Западен Балкан за време на почетното патување до денес се соочуваат со повеќе пречки меѓу кои:

- недостиг на институционални капацитети за практично спроведување на правно-уставните стандарди во функционирањето на владеењето на правото;
- недостигот од практично спроведување на основните норми во изградбата на меѓуетничките односи на институционален начин;

- доцнење во подобрувањето на меѓусоседските односи и затворање на наследените историски разлики
- неподобрување и стандардизирање на законско-уставните, социјалните, економските акти и нивно усогласување со вредностите на ЕУ.

4. Историски развој

Проширувањата на Унијата често се поврзани со пошироки геополитички промени. Така, во 1981 и 1986 година со приклучувањето на Грција, Шпанија и Португалија, ЕУ ја зацврсти демократизацијата на југот на Европа. Најзначајно беше т.н. „големо проширување“ во 2004 година, кога десет држави од Централна и Источна Европа се приклучија на Унијата, што претставуваше историски чекор кон надминување на поделбите од Студената војна ([Schimmelfennig and Sedelmeier, 2005](#)).

5. Контекстот на Западниот Балкан

Во контекст на Западен Балкан, ЕУ формално ја потврди европската перспектива на регионот на **Самитот во Солун во 2003 година**, нагласувајќи дека иднината на овие држави е во Унијата. Сепак, процесот се одвива бавно, со различни динамики кај секоја земја кандидат, поради нерешени билатерални спорови, недостаток на политичка волја и ограничен реформски капацитет ([Balfour et al., 2015](#)).

5.1 Проширувањето и Западен Балкан

Западен Балкан претставува еден од најкомплексните региони во процесот на проширување на Европската Унија (ЕУ). Иако на Самитот во Солун во 2003 година Европскиот совет недвосмислено потврди дека иднината на сите земји од регионот е во рамките на Унијата, повеќе од две децении подоцна тој процес сè уште се одвива бавно и со бројни предизвици.

5.2. Европската перспектива на регионот

На самитот во Солун беше воспоставена јасна политичка рамка: земјите од Западен Балкан ќе станат дел од ЕУ штом ќе ги исполнат Копенхашките критериуми и ќе го усогласат своето законодавство со *acquis communautaire* ([Van Meurs, 2003](#)). Сепак, практиката покажа дека процесот е условен не само од домашните реформи, туку и од внатрешните политички динамики во самата Унија, како и од геополитичките околности.

5.3. Држави и статуси

- **Северна Македонија и Албанија:** добија зелено светло за почеток на пристапни преговори во 2020 година, но процесот започна дури во 2022 поради билатерални блокади.
- **Црна Гора:** преговара од 2012 година и се смета за најнапредната кандидатка, иако процесот е забавен поради реформски застои.
- **Србија:** започна преговори во 2014 година, но нивната динамика е силно поврзана со нормализацијата на односите со Косово.
- **Босна и Херцеговина:** доби кандидатски статус во 2022 година, но реформите се ограничени поради внатрешната политичка криза.
- **Косово:** сè уште е во најраната фаза, бидејќи пет држави членки на ЕУ не ја признаваат неговата независност, што го отежнува процесот на интеграција.

5.4. Клучни предизвици

- **Нерешени билатерални спорови** – Една од главните причини за бавното приближување на земјите од Западен Балкан кон Европската Унија (ЕУ) се нерешените билатерални спорови меѓу соседите. За разлика од претходните проширувања, кога ЕУ имаше поголема политичка волја да ги апсорбира кандидатките дури и со отворени прашања, денес Унијата инсистира сите конфликти и недоразбирања да се решат пред членството ([Bieber and Tzifakis, 2019](#); [Panagiotou and Tzifakis, 2022](#)).

5.5. Клучни примери

- **Северна Македонија – Грција:** Спорот околу уставното име ја блокираше земјата повеќе од една деценија, сè до потпишувањето на **Преспанскиот договор во 2018 година**, со кој државата го промени името во Република Северна Македонија. Овој пример ја потврдува политичката тежина на билатералните прашања во процесот на проширување.
- **Северна Македонија – Бугарија:** По решавањето на спорот со Грција, земјата повторно се соочи со блокада, овојпат од Бугарија, поради прашања поврзани со

јазикот, историјата и правата на Бугарите во Северна Македонија. Иако во 2022 година беше постигнат компромис, прашањето и натаму создава политички тензии.

- **Србија – Косово:** Најкомплексниот спор во регионот останува нерешеното прашање за статусот на Косово. Дијалогот Белград–Приштина под покровителство на ЕУ започна во 2011 година, но напредокот е ограничен, а нормализацијата на односите е предуслов за напредокот на Србија во преговорите за членство.
- **Босна и Херцеговина:** Иако нема класичен спор со соседите, државата се соочува со силна внатрешна политичка фрагментација, етнички поделби и блокади во институциите, што практично претставува „внатрешен билатерален проблем“ кој ја кочи интеграцијата.
- **Владеење на правото и корупција** – Владеењето на правото и борбата против корупцијата се основни критериуми за членство во Европската Унија (ЕУ), според Копенхашките критериуми. За земјите од Западен Балкан, овие области претставуваат сериозни предизвици и една од главните причини за бавното напредување во пристапниот процес ([Emerson and Blockmans, 2023](#)).

5.6. Состојба во регионот

- **Нестабилни институции и судство:** Во повеќето земји од регионот, судските системи се слабо финансирани, политички зависни и со ограничена автономија. Ова ја намалува довербата на граѓаните и инвеститорите во правосудниот систем и го отежнува спроведувањето на европските стандарди.
- **Корупција:** Корупцијата во јавниот сектор, политиката и економијата е широко распространета. Транспарентноста и одговорноста често се минимални, што го нарушува развојот на демократските институции и ја поткопува европската перспектива на земјите ([Krivins et al., 2023](#)).
- **Политичка мешавина:** Во некои случаи, политичките елити го користат правниот систем за лични интереси, а реформите кои би го зајакнале владеењето на правото се често блокирани или одложувани.

- **Евроскептицизам во самата ЕУ** – Еден од факторите кои значително влијаат на бавниот процес на интеграција на Западен Балкан во Европската Унија (ЕУ) е **евроскептицизмот меѓу земјите членки на Унијата**. Овој феномен се однесува на политички и јавни ставови кои се скептични или негативни кон проширувањето, проширената интеграција или функциите на самата ЕУ ([Szczerbiak and Taggart, 2024](#); [Szczerbiak and Taggart, 2008](#)).

6. Причини за евроскептицизмот

6.1. Проширување замор („enlargement fatigue“)

По повеќето рунди на проширување, одредени земји членки покажуваат умор и недоверба дека Унијата може да апсорбира нови членки без да ги загрози своите економски и политички интереси. Особено по 2004 и 2007 година, кога десетина држави од Централна и Источна Европа се приклучија, се појави загриженост дека новите членки ќе донесат економски товар и административни предизвици.

6.2. Економски и социјални загрижености

Некои земји членки стравуваат од масовна миграција на работна сила од новите членки, што може да создаде притисок врз локалните пазари на труд. Исто така, постои загриженост дека проширувањето може да го забави процесот на одлучување и да ја ослаби финансиската стабилност на Унијата.

6.3. Политички мотиви

Евроскептичните партии и лидери го користат прашањето на проширување како алатка за домашна политичка дебата и добивање поддршка. Во таков контекст, земјите од Западен Балкан се соочуваат со политички блокади, кои често немаат врска со нивната вистинска подготовка, туку со внатрешните политики на земјите членки.

6.4. Геополитички фактори

Геополитичките фактори претставуваат уште еден значаен аспект кој го забавува процесот на интеграција на земјите од Западен Балкан во Европската Унија (ЕУ). Регионот има

стратешка положба на крстосница меѓу Исток и Запад, што го прави предмет на интерес и влијание од повеќе глобални и регионални актери ([Abazi, 2021](#); [Bechev, 2022](#)).

7. Надворешни влијанија

7.2. Русија

Русија активно се вмешува во политичките и економските процеси во регионот, користејќи историски, културни и енергетски врски со одредени држави, особено Србија и Република Српска во Босна и Херцеговина. Влијанието на Русија се манифестира преку пропаганда, политичка поддршка и енергетски проекти, што го отежнува европскиот пат на земјите од Западен Балкан.

7.2. Кина

Кина го прошири своето економско и инфраструктурно присуство во регионот преку иницијативата „16+1“ и проектите на *Патот на свилата*. Овие инвестиции, иако економски корисни, создаваат зависност и можат да ја редуцираат европската моќ и влијание.

7.3. Турција

Турција преку историски, културни и верски врски, се обидува да ја зајакне својата позиција во регионот, особено во Албанија и Косово. Овој вид влијание понекогаш се судира со европските приоритети и стратешки цели на Унијата.

8. Стратешко значење

Интеграцијата на земјите од Западен Балкан во Европската Унија (ЕУ) има многу повисоко значење од чисто формално членство. Процесот на проширување има стратешка димензија, бидејќи обезбедува стабилност, безбедност и економски развој во регионот, што директно се одразува и врз самата ЕУ ([Balfour et al., 2015](#)).

И покрај овие предизвици, интеграцијата на Западен Балкан останува клучен интерес за ЕУ. Регионалната стабилност, безбедноста, како и контролата врз миграциите и енергетската безбедност, ја прават интеграцијата геополитички приоритет. Како што укажуваат некои

аналитичари, продолжената маргинализација на регионот може да создаде „вакуум на влијание“ што ќе биде исполнет од трети актери ([Bechev, 2022](#)).

8.1. Клучни аспекти на стратешкото значење

- **Регионална стабилност** – Проширувањето ја намалува опасноста од конфликти и етнички тензии во историски чувствителниот регион на Западен Балкан. Присуството на ЕУ како политички и економски партнер создава мотиви за мир и соработка меѓу земјите во регионот.
- **Безбедносни интереси** – Интеграцијата ја зајакнува контролната улога на ЕУ во однос на миграции, организиран криминал и тероризам. Застојот во процесот создава простор за влијание на трети актери, што може да го зголеми безбедносниот ризик.
- **Економски придобивки** – Проширувањето отвора пристап до европскиот пазар, ја зголемува инвестиционата доверба и стимулира економски развој. Бавниот процес ја намалува економската конкурентност на земјите кандидати и ја поттикнува емиграцијата на квалификувана работна сила.
- **Геополитичка важност** Контролата на регионот и обезбедувањето на евроатлантска ориентација на земјите од Балканот го зголемува стратешкиот капацитет на ЕУ да ги одржи своите интереси на источниот и јужниот сосед.

9. Политички последици

Долготрајното чекање ја поткопува довербата на граѓаните во европскиот проект и ја зголемува евроскепсата во регионот ([Noutcheva, 2021](#)). Ова создава ризик од политичка нестабилност и отвора простор за националистички и популистички реторики, кои често го користат незадоволството од бавниот процес на интеграција. Дополнително, ваквиот застој ја намалува реформската енергија во државите-кандидати, бидејќи институциите не гледаат непосреден поттик за спроведување тешки, но неопходни реформи.

Доцнењето на членството на земјите од Западен Балкан во Европската Унија (ЕУ) има значајни политички импликации, како на национално, така и на регионално ниво. Политичките последици се тесно поврзани со билатералните спорови, владеењето на правото, корупцијата и евроскептицизмот, кои го успоруваат процесот на интеграција.

9.1. Намалена доверба во европскиот проект

Постои значителна разочараност меѓу граѓаните од бавниот процес на евроинтеграција, што ја поткопува довербата во Европската Унија како стабилен и кредибилен партнер ([Noutcheva, 2021](#)). Ова чувство на фрустрација може да се одрази на намален граѓански интерес за европски вредности и реформи.

9.2. Политичка нестабилност

Продолженото чекање за пристапување отвора простор за политички кризи и зголемување на влијанието на популистички и националистички партии. Лидерите често ја користат европската перспектива како инструмент за внатрешна политичка борба, наместо за спроведување суштински реформи.

9.3. Намалена реформска мотивација

Бавниот процес ја ослабува волјата на државните институции за спроведување клучни реформи, особено во области како владеење на правото, борба против корупцијата и зајакнување на демократските институции. Без јасна и кредибилна европска перспектива, реформите често се одложуваат или се спроведуваат половично.

9.4. Регионални последици

Политичката нестабилност во една земја членка на регионот може да се прелее и врз соседните држави, создавајќи верижни ефекти кои ја нарушуваат регионалната соработка и

безбедност. Нерешените билатерални спорови дополнително ја комплицираат политичката динамика и ја одолговлекуваат интеграцијата.

10. Економски последици

Земјите од Западен Балкан остануваат во „сива зона“ помеѓу европскиот пазар и локалните економии, што ја ограничува нивната конкурентност и странските инвестиции ([Bartlett, 2007](#)). Доцнењето во интеграцијата доведува до економски јаз помеѓу регионот и земјите членки, што дополнително ја поттикнува емиграцијата на млади и квалификувани кадри кон земјите од ЕУ („brain drain“).

Доцнењето на членството на земјите од Западен Балкан во Европската Унија (ЕУ) има значајни економски импликации за регионот. Преместувањето на интеграцијата во иднина го намалува потенцијалот на економски раст и влијае на инвестициската клима.

10.1. Ограничен пристап до пазарот

Без полноправно членство, земјите од регионот немаат целосен пристап до внатрешниот пазар на ЕУ, што ја ограничува нивната конкурентност и можностите за економска диверзификација ([Bartlett, 2007](#)) (Bartlett & Prica, 2017). Ова го спречува растот на извозот и ги намалува инвестиционите прилики.

10.2. Намалена странска директна инвестиција

Бавниот процес на интеграција ја зголемува неизвесноста за странските инвеститори, кои често го гледаат регионот како политички и економски ризичен. Како резултат на тоа, странските директни инвестиции се помали отколку што би биле во услови на кредибилна европска перспектива.

10.3. Емиграција на квалификувана работна сила

Доцнењето во интеграцијата го стимулира феноменот на „**brain drain**“, односно емиграција на млади и високообразовани кадри кон земјите членки на ЕУ, каде постои подобра економска перспектива. Овој процес ја намалува продуктивната работна сила и ја ослабува долгорочната економска конкурентност на регионот.

10.4. Ограничен развој на инфраструктурата и институциите

Членството во ЕУ овозможува финансиска и техничка поддршка за развој на инфраструктурата, модернизација на администрацијата и развој на пазарни механизми. Бавниот пристап значи дека овие инвестиции се одложуваат, а регионалните економии остануваат помалку развиени во споредба со земјите членки.

11. Геополитички последици

Доцнењето на интеграцијата на земјите од Западен Балкан во Европската Унија (ЕУ) создава значајни геополитички последици, бидејќи регионот се наоѓа на стратешка крстосница помеѓу Истокот и Западот и има потенцијал да биде арена за влијание на трети актери ([Bechev, 2022](#)).

Празнината создадена од бавниот пристапен процес ја отвора вратата за засиленото влијание на трети актери, како што се Русија, Кина и Турција, кои преку економска, политичка и медиумска поддршка настојуваат да ги зајакнат своите позиции во регионот. Овој развој може да ја намали кохезивната моќ на ЕУ и да создаде безбедносни ризици.

11.1. Засилено влијание на трети актери

11.1.1. Русија

Активно се обидува да го зацврсти своето присуство преку економски, енергетски и политички канали, особено во Србија и Република Српска во Босна и Херцеговина.

11.1.2. Кина

Преку инфраструктурни проекти и економски инвестиции, Кина ја зголемува својата зависност на земјите од регионот, што понекогаш ја надминува европската стратегиска моќ.

11.1.3. Турција

Користи културни и историски врски за влијание во Албанија и Косово.

11.1.4. Намалена стратегиска позиција на ЕУ

Доцнењето во интеграцијата овозможува трети актери да го пополнат вакуумот на влијание, што ја ослабува геополитичката позиција на Унијата во регионот и ја комплицира реализацијата на европските безбедносни и економски интереси.

11.2. Регионална нестабилност

Бавниот процес на интеграција ја продолжува политичката и економската ранливост на земјите кандидати, создавајќи простор за внатрешни и меѓусебни конфликти кои можат да влијаат на целокупната стабилност на Западен Балкан.

12. Општествени последици

Незадоволството од долготрајното чекање предизвикува разочараност кај младите генерации, кои често ја гледаат својата иднина надвор од родните земји. Овој феномен не само што ја намалува работната сила, туку влијае и врз социјалната кохезија и одржливоста на демократските институции.

Доцнењето на интеграцијата на земјите од Западен Балкан во Европската Унија (ЕУ) има значајни општествени последици, кои се одразуваат врз граѓаните, младите генерации и социјалната кохезија во регионот.

12.1. Разочараност и евроскептицизам меѓу граѓаните

Продолженото чекање создава чувство на разочараност и недоверба кај граѓаните кон европската перспектива. Ова може да доведе до зголемено евроскептичко расположение и намалена поддршка за реформи кои се услов за членство ([Noutcheva, 2021](#)).

12.2. Миграција на младите

Бавната интеграција го поттикнува феноменот на „**brain drain**“, односно иселување на квалификувана и образована младинска работна сила во земјите членки на ЕУ. Овој процес ја намалува демографската и економската моќ на регионот и ја ослабува потенцијалната иднина на развој.

12.3. Слабење на демократските вредности

Долго чекање и недоволна европска поддршка може да ја еродира довербата во демократијата, владеењето на правото и институциите. Ова создава услови за корупција, клиентелизам и популистички политики, кои ја поткопуваат општествената кохезија.

12.4. Социјални и културни тензии

Бавната интеграција ги продлабочува регионалните социјални разлики и ја ограничува мобилноста на граѓаните. Недоволната европска перспектива го зголемува ризикот од конфликтни односи меѓу етнички групи и региони, особено во земји со сложена етничка структура.

13. Заклучок

Доцнењето на интеграцијата на земјите од Западен Балкан во Европската Унија (ЕУ) има мултидимензионални последици, кои се одразуваат на политичките, економските, општествените и геополитичките аспекти на регионот.

Ако процесот продолжи да се одолговлекува, ризикот од стагнација и нестабилност во регионот ќе се зголеми, со директни импликации врз самата Европска Унија. Затоа, потребен е појасен и кредибилен патоказ за интеграција, кој ќе ги мотивира земјите кандидати и ќе ја зајакне довербата на граѓаните во европската перспектива.

На политички план, бавниот процес ја поткопува довербата во европската перспектива, ја ослабува реформската мотивација и создава услови за нестабилност и зголемено влијание на популистички и националистички движења. Од економска перспектива, доцнењето го ограничува пристапот до европскиот пазар, ги намалува странските инвестиции, поттикнува емиграција на квалификувана работна сила и го забавува развојот на инфраструктурата.

Геополитичкиот аспект покажува дека забавената интеграција ја ослободува политичката и економската сцена за влијание на трети актери, како што се Русија, Кина и Турција, што ја намалува стратешката позиција на ЕУ во регионот и создава услови за регионална нестабилност. Општествените последици се видливи преку разочараност и евроскептицизам меѓу граѓаните, слабеење на демократијата, зголемување на миграцијата на младите и продлабочување на социјалните тензии.

Клучните фактори кои ја забавуваат интеграцијата се нерешените билатерални спорови, слабото владеење на правото, високата корупција и делумниот евроскептицизам во самата ЕУ. Во овој контекст, стратешкото значење на процесот е очигледно: кредибилна и брза европска перспектива би ја зајакнала стабилноста, безбедноста, економскиот развој и демократските институции во Западен Балкан, а истовремено би го зголемила стратешкото влијание на ЕУ во регионот.

Заклучно, долготрајното одложување на пристапувањето не само што ја одложува европската перспектива на земјите кандидати, туку има и директни импликации врз самата Унија. За да се надминат овие предизвици, потребна е јасна, кредибилна и континуирана европска стратегија, која ќе ги мотивира земјите од Западен Балкан да спроведат неопходни реформи и ќе го зајакне кредибилитетот на европскиот проект во регионот.

14. Изјава на благодарност

Би сакал да изразам благодарност до Универзитетот „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“ – БИТОЛА, Правен Факултет – Кичево, што ми даде можност да го продолжам моето образование на докторските студии по меѓународно право и меѓународна политика. Мојата благодарност ја изразувам на мојот ментор **проф. д-р Александар Јовановски**, кој не се двоуми да ја понуди својата помош преку совети и експертиза. Посебна благодарност упатувам до моето семејство – сопругата и ќерката без кои не би бил тука каде што сум сега. Од изјавата на благодарност не би сакал (а не би ни можел) да ги изоставам мојот брат **Наим Рашити** и **проф. д-р Абдула Азизи**, кои постојано ме охрабруваат во мојот академски предизвик.

15. Библиографија

- Abazi, Enika (2021) Geopolitics in the Western Balkans: linkages, leverages and gatekeepers. *Academicus International Scientific Journal* 12(24): 85-108.
- Balfour, Rosa, Stratulat, Corina, Avery, Graham, et al. (2015) EU member states and enlargement towards the Balkans. *EPC ISSUE PAPER* 79(July 2015).
- Bartlett, William, (2007) *Europe's Troubled Region: Economic development, institutional reform, and social welfare in the Western Balkans*. Abington: Routledge.
- Bechev, Dimitar, (2022) A rival or an awkward partner? Turkey's relationship with the West in the Balkan. *Turkey and the Balkans: Between Europeanisation and De-Europeanization*. Alpan, Başak Z.
- Öztürk , Ahmet Erdi: Routledge, pp.11-24.
- Bieber, Florian and Tzifakis, Nikolaos (2019) The Western Balkans as a geopolitical chessboard? Myths, realities and policy options. *Myths, Realities and Policy Options* 1(June).
- Bunse, Simone (2004) The 2003 Greek Council Presidency. *Mediterranean Politics* 9(2): 248-257.
- Conclusions, Presidency (2006) Council of the European Union. *PRESIDENCY* 23: 24.
- Emerson, Michael and Blockmans, Steven, (2023) *The 2023 Enlargement Package: Major Political Proposals and Glimmers of a Staged Accession Approach*. Stockholm: Centre for Eastern European Studies.
- Kochenov, Dimitry (2004) Behind the Copenhagen façade. The meaning and structure of the Copenhagen political criterion of democracy and the rule of law. *European Integration Online Papers* 8(10): 1-24.
- Krivins, Anatolijs, Vilks, Andrejs and Kipane, Aldona (2023) Corruption perception trends: European Union countries. *Access to Science, Business, Innovation in Digital Economy*.
- Kuijpers, LJM (1993) Copenhagen 1992: a revision or a landmark?: Development in international agreements and regulations. *International Journal of Refrigeration* 16(3): 210-220.
- Noutcheva, Gergana (2021) *Europeanization and democracy in the Western Balkans*. London: Palgrave Macmillan.
- Panagiotou, Ritsa and Tzifakis, Nikolaos (2022) Deciphering the Greek Economic Diplomacy towards the Western Balkans: actors, processes, challenges. *Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe, GreeSE Paper* (169).
- Rezler, Paulina (2010) The Copenhagen criteria: are they helping or hurting the European Union. *Touro International Law Review* 14: 390.
- Schimmelfennig, Frank and Sedelmeier, Ulrich, (2005) *The Europeanization of Central and Eastern Europe*. New York: Cornell University Press.
- Szczerbiak, Aleks and Taggart, Paul (2008) Theorizing party-based Euroscepticism: problems of definition, measurement, and causality. *Opposing Europe*: 238-262.
- Szczerbiak, Aleks and Taggart, Paul (2024) Euroscepticism and anti-establishment parties in Europe. *Journal of European Integration* 46(8): 1171-1191.
- Van Meurs, Wim (2003) The next Europe: south-eastern Europe after Thessaloniki. *SEER-South-East Europe Review for Labour and Social Affairs* (03): 9-16.
- Venxha, Metin (2024) Perspectives and challenges of Albania's integration in the EU-From the fall of communism to the Thessaloniki Summit 1991-2006. *Academic Journal of Business* 10(3).

ИЗЈАВА

Јас, Виолета Јовановска-Никовска, овластен лектор по македонски јазик, потврдувам дека докторскиот проект со наслов: **ПОСЛЕДИЦИТЕ ОД ДОЦНЕЊЕТО СО ЧЛЕНСТВОТО НА ЗЕМЈИТЕ ОД ЗАПАДЕН БАЛКАН ВО ЕУ**, од м-р Гани Рашити, кандидат на Меѓународно право и меѓународна политика на Правниот факултет – Кичево на Универзитетот „Св. Климент Охридски“ во Битола, под менторство на проф. д-р Александар Јовановски, е јазично уреден.

Скопје 18.9.2025 год.

Лектор:

Виолета Јовановска-Никовска

Виолета Горџија Јовановска
овластен лектор по македонски јазик
Број: 10-36/6